

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**PRIMJENA TARGET2 SUSTAVA U PLATNOM
PROMETU U RH**

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Roberto Ercegovic

Studentica:

Gabriela Glamuzina

Split, lipanj, 2017.

Sadržaj:

1. UVOD	4
1.1. Definiranje problema istraživanja	4
1.2. Ciljevi rada	4
1.3. Metode rada	4
1.4. Struktura (sadržaj) rada	5
2. POVIJESNI RAZVOJ I PREGLED T2 SUSTAVA	6
2.1. TARGET sustav	6
2.2. TARGET2 sustav (T2)	10
3. FUNKCIONALNOST T2 SUSTAVA U PLATNOM PROMETU	14
3.1. Infrastruktura TARGET2 sustava i modeli upravljanja	14
3.2. Funkcionalnost TARGET2 sustava	17
4. PRIMJENA T2 SUSTAVA NA RAZINI EU	19
4.1. TARGET2 saldo i financijska kriza	20
4.2. TARGET2 saldo i likvidnost središnje banke	23
5. PRIMJENA T2 SUSTAVA U RH I DETALJAN OPIS FUNKCIONALNOSTI TE UNAPRJEĐENJE USLUGA KORISNICIMA 27	
5.1. Opći opis sustava TARGET2-HR i sudjelovanje u sustavu	28
5.2. TARGET2-HR na primjeru hrvatskih banaka	30
6. ZAKLJUČAK	35
Sažetak	36
Summary	36
Literatura	37
Popis grafova	39

Popis slika.....	39
Popis tablica	39

1. UVOD

Transeuropski automatizirani sustav ekspresnih novčanih transakcija u realnome vremenu na bruto načelu 2 (skraćeno platni sustav TARGET2) predstavlja drugu generaciju platnog sustava TARGET koji namiruje velika plaćanja u eurima u primarnom novcu jedinstvenom zajedničkom platformom. Ovaj platni sustav obuhvaća brojne platne sustave koji podliježu propisima različitih nacionalnih pravnih sustava. Treba naglasiti da su pritom nacionalna pravila koja se primjenjuju na platni sustav TARGET2 usklađena u najvećoj mogućoj mjeri.

Drugim riječima, TARGET2 se odnosi na jedinstvenu tehničku platformu Eurosustava kojom središnji depozitoriji vrijednosnih papira i nacionalnih središnjih banaka pružaju osnovne i neutralne prekogranične usluge namire u primarnom novcu. Ova se platforma primjenjuje od 2013. godine na temelju Smjernice Europske središnje banke od 21. travnja 2010. o vrijednosnim papirima TARGET2 (ESB/2010/2).

1.1. Definiranje problema istraživanja

S obzirom da se platni sustav TARGET2 primjenjuje na razini Europske unije još od 2013. godine (u Hrvatskoj od 1. veljače 2016.) i budući da je ovaj platni sustav jedan od ključnih elemenata financijske integracije na području Europske unije, problem istraživanja bit će primjena i funkcionalnost T2 sustava u platnom prometu u RH.

1.2. Ciljevi rada

U skladu s definiranim problemom istraživanja, cilj ovoga rada jest analizirati učinke T2 sustava na kvalitetu usluga koje hrvatske banke pružaju svojim klijentima. Očekuje se da je uvođenje T2 sustava ostvarilo pozitivne učinke na kvalitetu usluga banaka na području RH.

1.3. Metode rada

Za potrebe završnog rada koristit će se sljedeće metode.

- ❖ kabinetsko istraživanje,

- ❖ analiza,
- ❖ sinteza.

Kabinetskim će se istraživanjem izvršiti analiza dostupne relevantne literature koja problematizira platni sustav T2, na temelju čega će se iznijeti ključne teorijske postavke vezane za sustav T2, odnosno njegovu funkcionalnost i primjenu kako bi se ponudio teorijski okvir rada. Metoda analize koristit će se prilikom analiziranja sustava T2 u empirijskom dijelu na način da će se razmatrati njegova primjena i funkcionalnost na razini RH. U konačnici će se sintetizirati teorijski i empirijski dio završnog rada i na taj način zaokružiti cjelina.

1.4. Struktura (sadržaj) rada

Prethodno su u uvodnom dijelu istaknuti problem, ciljevi i metode rada, na temelju čega je i koncipiran rad. Rad je podijeljen na teorijski i empirijski dio. U teorijskom dijelu T2 sustav će se problematizirati u okviru tri poglavlja:

- ❖ Povijesni razvoj i pregled T2 sustava,
- ❖ Funkcionalnost T2 sustava u platnom prometu,
- ❖ Primjena T2 sustava na razini EU.

U empirijskom dijelu analizirat će se primjena T2 sustava u RH uz detaljan opis funkcionalnosti i unaprjeđenja usluga korisnicima. U zaključnom dijelu iznijet će se najvažnije postavke i zaključci analize uz povezivanje teorijskog i empirijskog dijela završnog rada.

2. POVIJESNI RAZVOJ I PREGLED T2 SUSTAVA

U okviru ovog poglavlja razmatrat će se razvoj T2 sustava počevši od TARGET sustava, prve generacije. Poseban će naglasak biti na prednostima, važnosti i unaprjeđenju sustava u budućnosti.

2.1. TARGET sustav

Sustav TARGET odnosi se na transeuropski automatizirani sustav ekspresnih novčanih transakcija u realnom vremenu na bruto načelu (RTGS – Real Time Gross Settlement).¹ („Smjernica ESB-a od 14. srpnja 2006.“, 2006). Ovaj sustav ima decentraliziranu strukturu i povezuje 16 nacionalnih RTGS sustava i mehanizama plaćanja Europske središnje banke (ESB-a). Nalazi se u vlasništvu Eurosustava koji se sastoji od ESB-a i 12 nacionalnih središnjih banaka eurozone.

Počeci sustava TARGET vežu se uz sami početak monetarne unije i datiraju se u siječanj 1999. godine. Od tog trenutka Target je olakšao vođenje jedinstvene monetarne politike i stvaranje jedinstvenog tržišta novca u eurozoni.

TARGET je bio dostupan za sve kreditne transfere u eurima unutar i između zemalja eurozone, Danske, Poljske, Švedske i Ujedinjenog Kraljevstva, a obrađivao je i međubankovna plaćanja (MT202) i plaćanja klijenata (MT103/103+). Važno je naglasiti da nisu postojala ograničenja (ni gornja ni donja) za TARGET plaćanja.²

¹ Smjernica ESB-a od 14. srpnja 2006. (2006). *Službeni list Europske unije*, str. 23.

² *The Current Target System*. (2005). Frankfurt am Main: European Central Bank, str. 1

Slika 1. Struktura TARGET sustava

Izvor: *Current Target System*. (2005). Frankfurt am Main: European Central Bank, str. 2.

Treba naglasiti da TARGET po svojoj koncepciji nije novi sistem plaćanja, nego povezuje elemente postojećih nacionalnih RTGS sustava zemalja Europske monetarne unije za izvršavanja plaćanja transakcija velikih vrijednosti. Europsku monetarnu uniju čine zemlje članice EU-a koje su kao zajedničku valutu uvele euro. Dakle, TARGET se sastoji od svih nacionalnih RTGS sistema zemalja koje su prihvatile uvođenje eura i ESB-a, koja upravlja TARGET-om.³

Ideja vodilja je preko TARGET-a izvršiti procesiranje plaćanja u eurima, i to za:

- ❖ domaće transakcije,
- ❖ prekogranične transakcije.

U tom smislu TARGET služi kao osnova za finaliziranje plaćanja:

- ❖ na međubankarskom tržištu,
- ❖ u deviznim plaćanjima,
- ❖ pri trgovini vrijednosnim papirima.

Tako se mogu izdvojiti tri glavna cilja TARGET-a su:

³ Vujčić, B. (2003). *Euro - Europska monetarna unija i Hrvatska*. Zagreb: Masmedia, str. 128.

- ❖ osiguravanje pouzdanog mehanizma za procesiranje plaćanja u eurima u realnom vremenu,
- ❖ povećanje efikasnosti plaćanja između zemalja članica u okviru Europske monetarne unije,
- ❖ provođenje monetarne politike od strane ESB-a.⁴

Elementi TARGET-a su:

- ❖ nacionalni RTGS sustavi zemalja članica Europske monetarne unije,
- ❖ povezujuća mreža (Interlinking Network) koja služi kao komunikacija između nacionalnih RTGS sustava,
- ❖ europski platni sustav.⁵

Ono što razlikuje TARGET od svih ostalih prethodnih RTGS sustava jest činjenica da je to prvi nadnacionalni RTGS sustav i da prvi procesira plaćanje decentralizirano, što znači da ne postoji središnji računalni sustav koji procesuirao sve transakcije, nego postoji središnja banka platitelja i središnja banka primatelja. Preciznije rečeno, kada jedan član sustava šalje plaćanje drugom članu, iznos plaćanja se najprije oduzima s računa platitelja kod njegove središnje banke i prenosi na posrednički račun, koji predstavlja element povezujuće mreže i tada proces plaćanja postaje ireverzibilan. Nakon toga odvija se oduzimanje iznosa plaćanja s posredničkog računa i transakcija na račun primatelja.⁶

Dakle, sva se plaćanja realiziraju po bruto principu i u realnom vremenu, a maksimalan vremenski limit za izvršenje procesa iznosi 30 minuta, iako se većina transakcija procesuirao za 5 minuta. Radno vrijeme TARGET-a iznosi 11 sati, i to u peirodu 7:00 – 18:00 sati, ali se plaćanje obavlja do 17:00 sati tako da sat vremena ostaje procesuiranju onih plaćanja koja nisu mogla biti procesuirana ranije zbog nedostatka likvidnosti⁷

Prednosti korištenja TARGETA su:

- ❖ eliminacija rizika plaćanja između sudionika,
- ❖ pruža rješenje u realnom vremenu omogućavajući transfer velike količine novca između bankovnih računa jedne zemlje članice na drugu u roku od svega par minuta,

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid., str. 129.

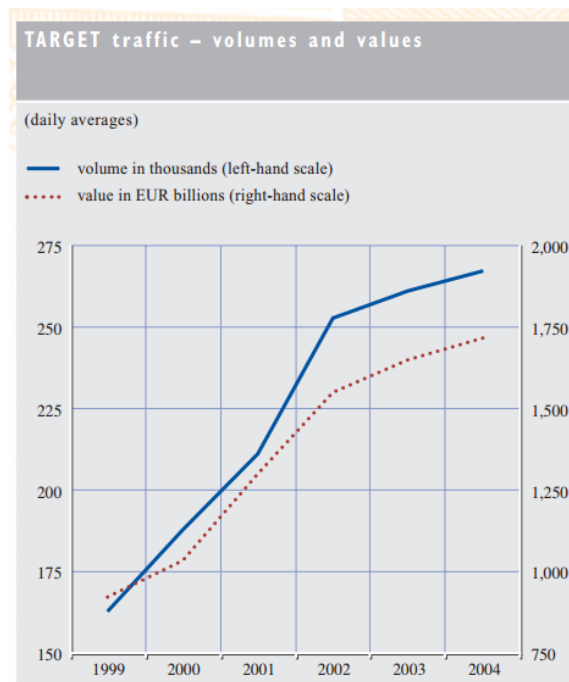
⁷ Ibid., str. 129.

- ❖ radno vrijeme (spomenuto u prethodnom paragrafu),
- ❖ širokodostupna likvidnost,
- ❖ visoki stupanj dostupnosti,
- ❖ u potpunosti podržava SWIFT standarde itd.⁸

Od samih početaka TARGET je bio mjerilo obrade plaćanja u eurima u smislu:

- ❖ brzine,
- ❖ pouzdanosti,
- ❖ razine usluge.

Osim toga, uvelike je pridonio usklađivanju poslovnih praksi na razini Europske unije. TARGET nije samo ispunio ciljeve služenja monetarnoj politici ESB-a i promicanja integracija novčanog tržišta, već je postajao sve popularniji među svojim korisnicima, što prikazuje Graf 1. Godine 1999. broj obrađenih plaćanja preko TARGET-a iznosio je prosječno 163 000 plaćanja u danu, što predstavlja vrijednost od 925 000 000 000 eura. Taj se prosjek narednih godina povećao da bi 2004. godine dosegao 267 000 isplata dnevno s vrijednošću od 1 714 000 000 000 eura⁹ (Graf 1)

Graf 1. Promet preko TARGET-a (1999. - 2004.)

Izvor: *Current Target System*. (2005). Frankfurt am Main: European Central Bank, str. 3.

⁸ *Current Target System*. (2005). Frankfurt am Main: European Central Bank, str. 1-2.

⁹ *Ibid.*, str. 3.

Unatoč postignućima, glavni nedostaci TARGET-a proizlaze iz njegovog heterogenog tehničkog dizajna. Zbog toga, a i zbog proširenja Europske unije u budućnosti, Eurosustav je krenuo u izgradnju sljedeće generacije TARGET-a, TARGET2 platnog sustava. Očekivalo se da će novi sustav postići još višu razinu sigurnosti i efiksnosti kroz harmoniziranu strukturu baziranu na zajedničkoj tehničkoj platformi¹⁰

Nadalje, u tržišnom okružju koje se brzo razvijalo i postalo iznimno konkurentno, prva generacija TARGET-a pokazala je da ima nekih nedostataka. Decentralizirana struktura TARGET-a, u kombinaciji sa specifičnim tehničkim komponentama, povećala je troškove održavanja i rada. U kontekstu proširenja EU-a očekuje se priključivanje novih država članica na sustav, čime se povećava broj komponenata TARGET-a. Ti su izazovi zahtijevali redizajn sustava. Sudionici TARGET-a trebali su poboljšanu i usklađenu uslugu koja se nudi po istoj cijeni u cijeloj EU. Potrebno je bilo optimizirati troškovnu učinkovitost jer ostvareni prihodi nisu pokrivali dovoljan udio troškova¹¹

2.2. TARGET2 sustav (T2)

Suvremena ekonomija ovisi o sigurnom i učinkovitom tijeku transakcija. Glatko funkcioniranje sustava plaćanja, kliringa i namire povećava povjerenje korisnika u te sustave i, u konačnici, povjerenje javnosti u valutu. Funkcioniranje tih sustava također ima utjecaja na stabilnost financijskih institucija i tržišta, a može utjecati i na sistemsku stabilnost. Takvi su sustavi također bitni za provedbu monetarne politike. Sustavi plaćanja i namire važni su za financijska tržišta i funkcioniranje gospodarstva u cjelini, te su stoga važni za dobrobit društva.¹²

Kao operator platnog sustava, središnja banka nudi namirenje u novcu središnje banke. Na taj način omogućuje financijskim institucijama prijenos sredstava koja se međusobno održavaju na računima s tom središnjom bankom. Sustav platnog prometa središnjih banaka

¹⁰ Ibid., str. 4.

¹¹ *About its forerunner TARGET1.* (n.d.). Preuzeto 30. svibnja 2017 iz European Central Bank: <https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/target/html/index.en.html>

¹² *Vision.* (n.d.). Preuzeto 30. svibnja 2017 iz European Central Bank: <https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/about/vision/html/index.en.html>

obično se koristi za konačno namirenje zahtjeva iz međubankovnih operacija i tzv. pomoćnih sustava.¹³

Suvremena gospodarstva oslanjaju se na siguran i efikasan tijek transakcija, a platni sustavi omogućuju kretanje novca unutar gospodarstva. TARGET2 sustav u realnom vremenu omogućuje prijenos novca među bankama unutar EU-a, što se zove namira u realnom vremenu prema bruto načelu (RTGS).¹⁴

S ciljem očuvanja financijske stabilnosti nužno je osigurati nesmetano i efikasno funkcioniranje platnih sustava i ostalih tržišnih infrastruktura, što TARGET2 stavlja u fokus financijske integracije na razini EU. Štoviše, ovaj platni sustav omogućuje slobodan tok novca preko granica i pridonosi implementaciji jedinstvene monetarne politike ESB-a.¹⁵

Platne transakcije u TARGET2 neprekidno se podmiruju jedna po jedna. Preciznije rečeno, TARGET2 podmiruje:

- ❖ plaćanja vezana uz operacije monetarne politike,
- ❖ plaćanja između banki i klijenata te međubankovna plaćanja,
- ❖ plaćanja vezana uz poslovanje svih sustava velikih neto namira i drugih infrastruktura financijskog tržišta kao što je sustav namire vrijednosnih papira.¹⁶

Sustavom TARGET2 mogu se služiti središnje banke EU-a i njihove nacionalne zajednice poslovnih banaka. Više od 1700 banaka služi se ovim sustavom za pokretanje transakcija u eurima u vlastito ime ili u ime klijenata. Ako se ubroje podružnice i društva kćeri, u sustavu TARGET2 dostupno je više od 55 000 banaka u cijelom svijetu, kao i svi njihovi klijenti.¹⁷

¹³ Ibid.

¹⁴ Što je sustav TARGET2. (29. lipnja 2016). Preuzeto 30. svibnja 2017. iz Europska središnja banka: <https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me/html/target2.hr.html>

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Target2. (n.d.). Preuzeto 30. svibnja 2017. iz European Central Bank: <https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/html/index.en.html>

¹⁷ Što je sustav TARGET2. (29. lipnja 2016). Preuzeto 30. svibnja 2017. iz Europska središnja banka: <https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me/html/target2.hr.html>

Slika 2. Opis sustava TARGET2

Izvor: ECB (<https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me/html/target2.hr.html>)

Upravno vijeće ESB-a odlučilo je izgraditi TARGET2 kao višestruki sustav s najvišim stupnjem usklađivanja pravne dokumentacije koju koriste središnje banke u okvirima njihovih nacionalnih zakonskih okvira. Smjernica TARGET2 pruža osnovu na kojoj nacionalne središnje banke eurozone uspostavljaju i oblikuju svoje sudjelovanje u TARGET2 sustavu u skladu s njihovim nacionalnim zakonodavstvom.¹⁸

Smjernica TARGET2 sadrži:

- ❖ glavne pravne elemente sustava TARGET2, što uključuje:
 - aranžmane upravljanja,
 - pravila revizije,
- ❖ usklađene uvjete za sudjelovanje u TARGET2 sustavu kako bi se osigurala maksimalna pravna usklađenost pravila koja se primjenjuju na sudionike TARGET2 u svim relevantnim jurisdikcijama.

¹⁸ *Legal basis.* (n.d.). Preuzeto 3. lipnja 2017. iz European Central Bank: <https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/legal/html/index.en.html>

Ovi uvjeti omogućuju nacionalnim središnjim bankama da ih provode na identičan način, uz određena odstupanja samo u slučaju da nacionalni zakoni zahtijevaju druge aranžmane.¹⁹

Osim posebnih zakonskih akata, TARGET2 sustav se mora pridržavati općih zakona EU, pri čemu je najvažnije spomenuti *Direktivu o konačnosti rješenja (SFD)*. SFD je odgovor Europske unije na potrebu da se minimizira sustavni rizik i osigura stabilnost plaćanja i namirenja vrijednosnih papira. Primjenjuje se na sve sustave plaćanja, kliringa i namire u Europskoj uniji. Također se primjenjuje na sve sudionike u takvim sustavima i kolateralima. SFD omogućava sustavima da djeluju u sigurnom pravnom okruženju u svim državama članicama²⁰

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

3. FUNKCIONALNOST T2 SUSTAVA U PLATNOM PROMETU

Iz prethodnog je poglavlja jasno da je TARGET2 sustav inovirani TARGET sustav sa strukturnim i servisnim rješenjima utemeljenim na potrebama EU-a kao financijskog svjetskog centra i pojedinačnih potreba nacionalnih sustava velikih plaćanja (NSVP). Nova je koncepcija utemeljena na implementaciji SEPA jedinstvenog platnog prostora EU-a i bankarske integracije sustava plaćanja te čitave financijske industrije.²¹

3.1. Infrastruktura TARGET2 sustava i modeli upravljanja

TARGET2 sustav projektiran je kao integrirani IT sustav na način da zadovolji kompleksne financijske i bankarske usluge, a njegova se platforma temelji na:

- ❖ efikanosti moderne tehnologije i infrastrukture,
- ❖ visokoj standardizaciji bankarskih instrumenata i financijskih transakcija.²²

Cilj TARGET2 sustava jest povećati učinkovitost složenih sustava upravljanja financijskim i ostalim resursima. Ostvarenje navedenog cilja posebno se očituje u sljedećim područjima:

- ❖ suvremenim modelima upravljanja likvidnosti i drugim zakonodavnim i financijskim parametrima kontrole i nadzora u funkcioniranju SVP-a,
- ❖ korištenju nove tehnologije u upravljanju:
 - limitima,
 - rezervama,
 - računima,
 - prioritetima,
 - redovima čekanja,
 - rizicima itd.,
- ❖ funkcionalnoj harmonizaciji TARGET2 sustava s ostalim sustavima plaćanja unutar i van granica EU,
- ❖ sigurnosti sustava i njegovih servisa.²³

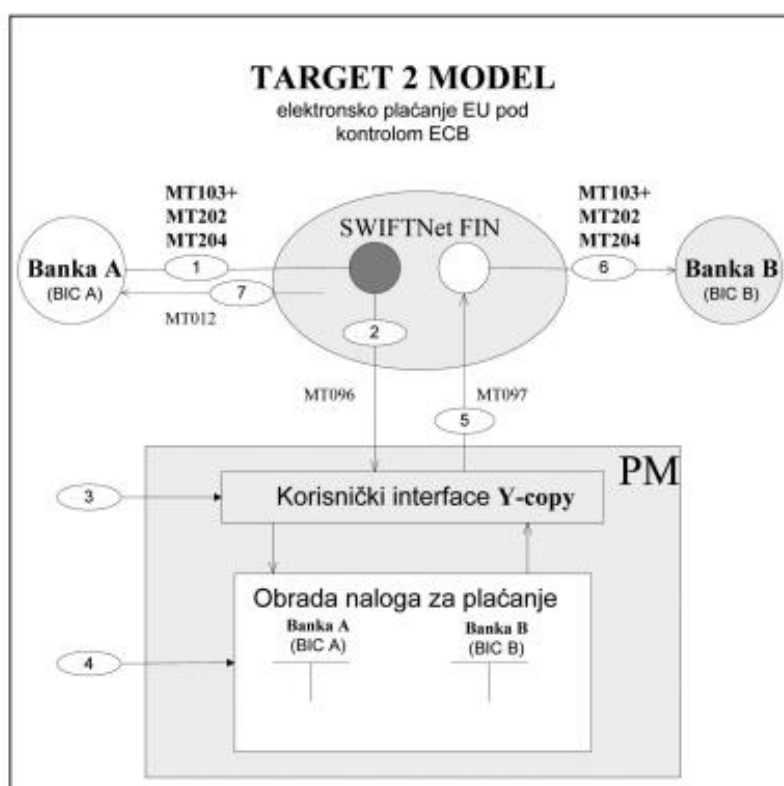
²¹ Rankov, S. (2007). Modeli sistema velikih plaćanja u bankarskoj praksi EU. *Bankarstvo*(1-2), str. 63.

²² Ibid.

²³ Ibid.

TARGET2 generiran je na infrastrukturi SWIFTNet FIN s Y-COPY modelom logistike i razmjene poruka. Sustav ima osnovne funkcionalne servise u razmjeni poruka koji su korespondentni sa SWIFT standardima poruka i sadržaja s pravilima korištenja na mreži i u aplikacijama. Poruke koje banka pošiljatelj i banka primatelj emitiraju i primaju u razmjeni su:

- ❖ MT103+ (model koji propisuje automatska mapiranja i kontrolu poruka koje se razmjenjuju između financijskih i nefinancijskih institucija,
- ❖ MT202 (poruka za međubankovne transfere,
- ❖ MT204 (poruka za trajni nalog u zaduženju).²⁴

Slika 3. Model TARGET2 sustava

Izvor: Rankov, S. (2007). Modeli sistema velikih plaćanja u bankarskoj praksi u EU. *Bankarstvo*, 1-2, str. 64.

Slika 3 prikazuje pregled transakcija. Prvi korak jest generiranje i slanje naloga za plaćanje od strane banke pošiljatelja. Nakon toga SWIFT zadržava poruku i šalje je na kontrolu u PM, odnosno Payment Module, koji obavlja kontrolu formata i sadržaja poruke. Nakon verifikacije naloga, PM obavlja knjiženje na računima te generira potvrdu o

²⁴ Ibid., str. 63-64.

izvršenom odobrenju banki primatelju. SWIFT dalje šalje nalog banki primatelju, nakon čega banka pošiljatelj dobiva povratnu informaciju o vremenu izvršenja naloga.²⁵

Tablica 1 daje pregled SWIFT poruka u razmjeni kroz TARGET2.

Tablica 1. Pregled SWIFT poruka u razmjeni kroz TARGET2 sustav

DOZNAKE, TRANSFERI I DIREKTNO ZADUŽENJE				
RB	VRSTA PORUKE	OPIS	FORMAT	UPORABA
1	MT103+	Doznaka	SWIFT MT103+ STP	Plaćanja
2	MT202	Transfer	SWIFT	Bankarski transferi
3	MT204	Trajni nalog	SWIFT	Plaćanja po nalogu
OBAVIJETI I BROADCAST PORUKE				
4	MT011	Obavijest u isporuci	SWIFT	Sustav
5	MT012	Obavijest pošiljatelju	SWIFT	Sustav emitira
6	MT019	Obavijest o prekidu	SWIFT	Sustav NACK
IZVODI I AVIZA O ZADUŽENJU I ODOBRENJU RN				
6	MT900	Obavijest o zaduženju rn	SWIFT	RTGS rn
7	MT910	Obavijest o odobrenju rn	SWIFT	RTGS rn
8	MT940	Izvod o prometu na RTGS rn	SWIFT	EOD – obavijest na kraju dana
9	MT950	Izvod o prometu na RTGS rn	SWIFT	EOD – obavijest na kraju dana
KONFIRMACIJE PM MODULA				
10	MT096	Zahtjev za poravnanje	SWIFT	Sustav
11	MT097	Obavijest o izvrš. poravnanju	SWIFT	Sustav

Izvor: prilagođeno prema Rankov, S. (2007). Modeli sistema velikih plaćanja u bankarskoj praksi u EU. *Bankarstvo*, 1-2, str. 65.

²⁵ Ibid., str. 64.

3.2. Funkcionalnost TARGET2 sustava

TARGET2 sustav razvijen je kako bi zadovoljio potrebe koje proizlaze iz proširenja Europske unije (EU) i tehnološkog napretka, ali i da zadovolji zahtjeve tržišnih sudionika za sigurnim i učinkovitim platnim sustavima i usklađenim platnim uslugama diljem Europe. TARGET2 se temelji na tehnički centraliziranoj platformi i zamjenjuje decentraliziranu strukturu originalnog TARGET sustava. S TARGET2 sustavom Eurosustav pruža državama članicama usluge plaćanja temeljene na jedinstvenoj strukturi cijena za domaća i prekogranična plaćanja prema načelu oporavka troškova.²⁶

TARGET2 nudi širok spektar usluga kako bi zadovoljio zahtjeve svih korisnika, uključujući europski bankarski sektor, nacionalne središnje banke i Europsku središnju banku. Njegova jedinstvena platforma podupire jedinstvene bankarske operacije, što zauzvrat doprinosi glatkoj i učinkovitoj obradi plaćanja. Štoviše, TARGET2 pruža sofisticirane alate za upravljanje likvidnošću i usklađene procedure za operacije namire pomoćnih sustava, tj. sustava kliringa i namirenja vrijednosnih papira. TARGET2 također nudi maksimalnu pouzdanost i napredne mehanizme kontinuiteta poslovanja.²⁷

TARGET2 sustav pokrenut je 19. studenog 2007. te se pokazao iznimno učinkovitim i uspješnim. Zabilježio je visoku razinu raspoloživosti. Kontinuirana suradnja između Europskog sustava središnjih banaka i bankovne zajednice kroz opsežne konzultacije olakšala je glatku migraciju na TARGET2 i osigurava kontinuirano poboljšanje sustava i uvođenje novih funkcija. Od prvog izdanja TARGET2 sustava pokrenuto je deset novih izdanja, od kojih je najnoviji (10,0) pokrenut u studenom 2016. godine.²⁸

TARGET2, kao što je i ranije spomenuto u tekstu, obrađuje plaćanja u cijelom nizu transakcija u eurima unutar Eurosustava, a posebno podmiruje:

- ❖ plaćanja vezana uz operacije monetarne politike Eurosustava,
- ❖ dio novčanih sredstava u eurima transakcija u vrijednosnim papirima i deviznim poslovima,

²⁶ *Large-Value Payment System (TARGET2)*. (n.d.). Preuzeto 31. svibnja 2017. iz Bank of Greece: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/PaymentsSystems/largepayments.aspx>

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

- ❖ plaćanja koja se odnose na poslovanje ostalih sustava platnog prometa velikih vrijednosti i maloprodajnih platnih sustava i sl.²⁹

Osim toga, TARGET2 rješava i sljedeće platne naloge:

- ❖ prijenosi kredita između sudionika u svoje ime ili u ime svojih klijenata (posebno se plaćanja kupaca u sustavu podmiruju maloprodajnim plaćanjima koja se odnose na kupnju robe, usluga ili imovine, otplatu duga, proširenje kredita, prijenos sredstava, itd.),
- ❖ neto nalozi za poravnanje iz pomoćnih sustava,
- ❖ izravno terećenje, obično u kontekstu specifičnih operacija Eurosustava, ali i između sudionika nakon autorizacije.³⁰

Svaki sudionik TARGET2 drži kod jedne nacionalne središnje banke najmanje jedan tekući račun putem kojeg šalje ili prima uplate u novcu središnje banke. Plaćanja putem TARGET2 klasificirana su kao domaća kada se provode između dva sudionika koji imaju svoje tekuće račune u istoj nacionalnoj središnjoj banci ili kao prekogranična plaćanja kada se provode između dva sudionika koji imaju svoje tekuće račune s različitim nacionalnim središnjim bankama, odnosno sudjeluju u različitim TARGET2 komponentama.³¹

Kada sudionik izvrši prekograničnu uplatu putem TARGET2, tereti se tekući račun tog sudionika s nekom nacionalnom središnjom bankom, a tekući račun druge ugovorne stranke se pripisuje. Ova isplata uzrokuje jednaku odgovornost platitelja i primatelja. Prekogranična plaćanja putem TARGET2 stvaraju bilateralne bilance (potraživanja i odgovarajuće obveze) za uključene nacionalne središnje banke unutar Europskog sustava središnjih banaka. Na kraju svakog radnog dana TARGET2 sustava saldo se zbraja i nadoknađuje novcem, pri čemu su u tu svrhu izrađeni posebni TARGET2 računi za sve središnje banke koje odražavaju njihova kumulativna potraživanja, odnosno obveze prema Europskom sustavu središnjih banaka. Tako, na dnevnoj osnovi, sve nacionalne središnje banke pokazuju konačni kumulativni položaj (potraživanje ili obveza) u odnosu na Europski

²⁹ TARGET2 account balance. (n.d.). Preuzeto 1. lipnja 2017. iz Bank of Greece: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/PaymentsSystems/T2accountbalance.aspx>

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

sustav središnjih banaka koji se obračunava u njihovim bilancama pod Neto potraživanja/obveze koje proizlaze iz stanja TARGET2 računa.³²

4. PRIMJENA T2 SUSTAVA NA RAZINI EU

Velika prekogranična plaćanja između banaka u eurozoni normalna su značajka monetarne unije, a TARGET2 sustav neophodan je za glatku obradu isplata. Rješavanje prekograničnih plaćanja u novcu središnje banke stvara ravnotežu za svaku nacionalnu središnju banku koja je povezana s TARGET2 sustavom. Prekogranični platni promet i transakcije povezane s njim u većini slučajeva pokreću privatni subjekti:

- ❖ kreditne institucije,
- ❖ korporacije,
- ❖ pojedinci.³³

Drugim riječima, TARGET2 salda nacionalnih središnjih banaka u odnosu na Europsku središnju banku proizlaze iz prekograničnih međubankovnih platnih isplata, što također reflektira decentraliziranu distribuciju likvidnosti središnje banke unutar Eurosustava. Doista, bankovne zajednice u nekim zemljama koje se suočavaju s neto isplatama trebaju više likvidnosti središnje banke nego one u drugim zemljama gdje novac dolazi od komercijalne banke.³⁴

Neujednačna distribucija likvidnosti središnje banke unutar Eurosustava osigurava stabilnost jer omogućuje bankama koje su financijski stabilne pokriće vlastitih poreba za likvidnošću, pa čak i ako se nalaze u zemljama koje su opterećene financijskim stresom. Na taj se način doprinosi učinkovitom prenošenju odluka Europske središnje banke o kamatnim stopama na šire gospodarstvo Eurozone, uz održavanje stabilnosti cijena u srednjoročnom razdoblju.³⁵

³² Ibid.

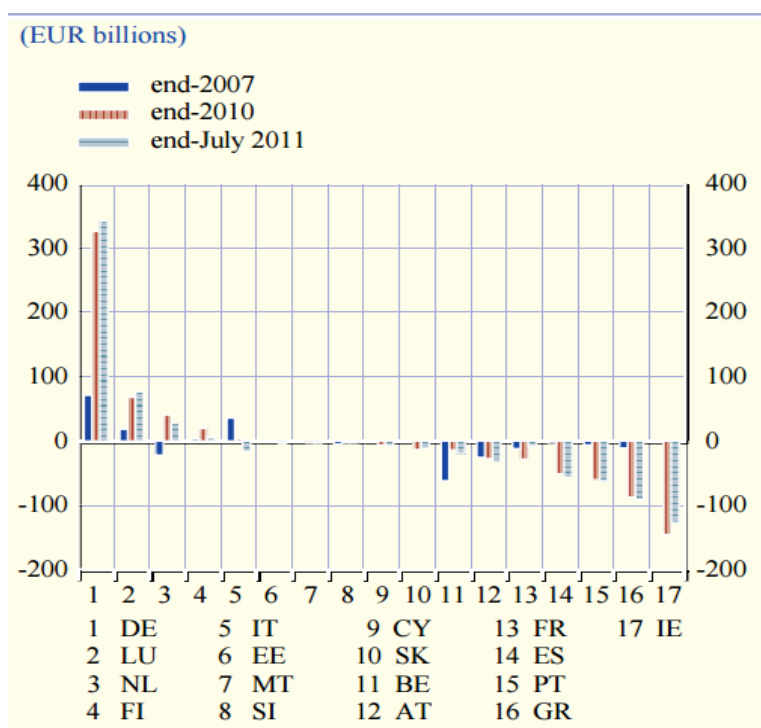
³³ TARGET2 balances of national central banks in the euro area. (2011). *Monthly Bulletin*, str. 35.

³⁴ Ibid., str. 35-36.

³⁵ Ibid., 36.

4.1. TARGET2 saldo i financijska kriza

Usklađenost prekograničnih platnih tokova između banaka u eurozoni rezultirala je obvezama unutar Eurosustava koje se skupljaju i obrađuju na kraju svakog poslovnog dana. Rezultat toga jest pozitivna ili negativna bilanca nacionalne središnje banke u odnosu na Europsku središnju banku, odnosno središnju ugovornu stranu³⁶ (Graf 2).

Graf 2. TARGET2 saldo odabranih nacionalnih središnjih banaka

Izvor: ECB: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/mobu/mb201110en.pdf?8c5994a94e19232fb8081b452f1f26e2>

Nacionalne središnje banke obično prikazuju TARGET2 saldo različitim od nule u odnosu na Europsku središnju banku. Takva se stanja mogu pratiti preko objavljivanja financijskih izvještaja, točnije bilance, a što su banke dužne objavljivati redovito. Zbroj svih pozitivnih ili svih negativnih bilanca 2007. godine iznosio je 100 000 000 000 eura. TARGET2 salda su općenito porasla tijekom financijske krize.³⁷

Povećanje vidljivo u TARGET2 obvezama nekih nacionalnih središnjih banaka u odnosu na Europsku središnju banku tijekom financijske krize posljedica je financijske

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

napetosti u bankarstvu tih zemalja. Prije nastupa financijske krize, banke su u tim zemljama imale relativno jednostavan pristup privatnim fondovima. One su u prvom redu dobivale sredstva iz inozemstva u obliku:

- ❖ prekograničnog međubankovnog kredita,
- ❖ izravnih ulaganja,
- ❖ depozita.

Na taj bi se način nadoknadili odljevi povezani s neto uvozom robe i usluga ili stjecanjem imovine u inozemstvu.³⁸

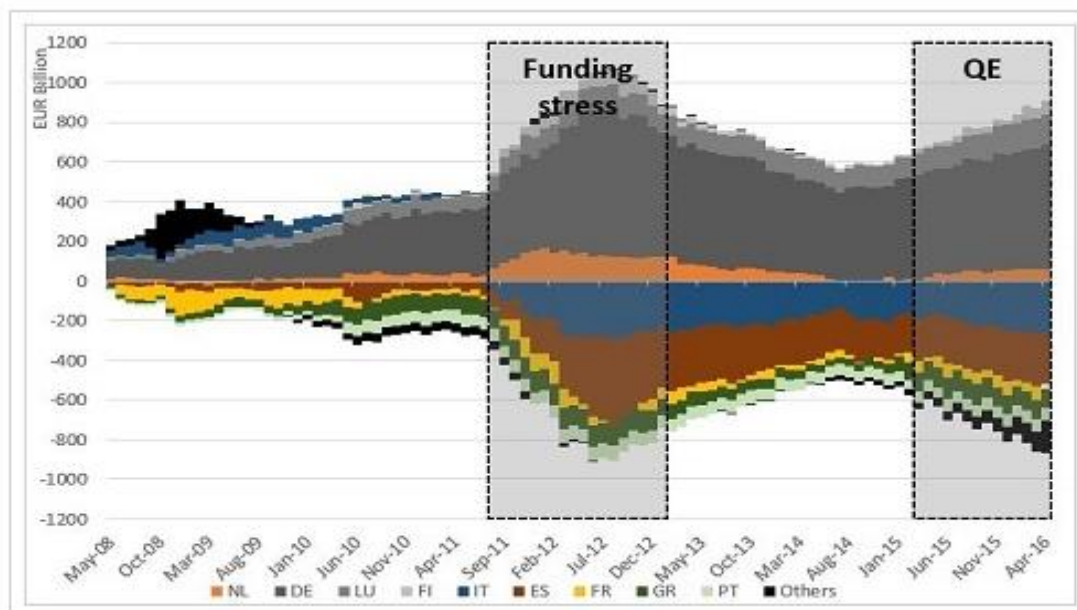
Činjenica da su te zemlje imale uglavnom uravnotežen prekogranični platni promet koji je bio podmiren sredstvima središnje banke značila je uistinu da im je saldo bio različit od nule. Kao rezultat financijske krize privatni novac više se ne ulijeva u bankarske zajednice tih zemalja u količinama koje su dovoljne za nadoknadu njihovih isplata. Pristup međubankovnom novčanom tržištu stoga je umanjen, a prekogranični su krediti za te zemlje presušili, dok se ranije primljeni krediti trebaju otplaćivati. Osim toga, krizu je pogoršalo i povlačenje kapitala privatnog sektora.³⁹

Dakle, neravnoteža unutar sustava TARGET2 znatno se povećala za vrijeme europske dužničke krize (Graf 4), što je indicirano gubitkom povjerenja u banke u ranjivim zemljama eurozone i sumnje u održivost Ekonomske i monetarne unije. To je izazvalo iseljavanje kapitala iz ranjivih zemalja u zemlje poput Njemačke i Nizozemske. Kako bi financirale odljeve kapitala, ranjive su banke povećale svoju potporu sredstvima Eurosustava. Dostavljanje likvidnosti od strane Eurosustava bilo je stoga potaknuto potražnjom. U to je doba zabilježena neravnoteža u sustavu TARGET2 kao jedan od najvažnijih indikatora dubine europske dužničke krize.⁴⁰

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid., str. 37.

⁴⁰ *Target2 imbalances reflect QE and persistent fragmentation within the euro area*. (2016). Preuzeto 2. lipnja 2017. iz De Nederlandsche Bank: <https://www.dnb.nl/en/news/news-and-archive/dnbulletin-2016/dnb342673.jsp>

Graf 3. TARGET2 salda od 2008. godine

Izvor: DNB (<https://www.dnb.nl/en/news/news-and-archive/dnbulletin-2016/dnb342673.jsp>)

Nakon vrhunca u 2012. godini, nejednakost TARGET2 i pribjegavanje bankovnim operacijama refinanciranja Eurosustava smanjivala su se s intenzitetom krize. Međutim, neravnoteže su se nedavno ponovno povećale, postavljajući pitanje je li to još jednom odraz sve većih financijskih kriza. Dokazi se protive takvom tumačenju jer tekuće neravnoteže prvenstveno proizlaze iz injekcija likvidnosti utemeljenih na opskrbi u kontekstu trajne fragmentacije i percepcije rizika unutar eurozone.⁴¹

Eurosustav kupuje obveznice od investitora putem banaka. Ulagачi koji prodaju europski sustav dobivaju kredit na depozitnom računu u svojoj banci. Istodobno, te banke dobivaju kredit na tekući račun u svojoj nacionalnoj središnjici koji mogu koristiti za međubankovne uplate. S obzirom da percepcije rizika unutar eurozone još nisu u potpunosti normalizirane, mnogi institucionalni ulagači preferiraju pohranjivanje depozita kod banaka zemalja eurozone s najvišom procjenom kreditne sposobnosti.⁴²

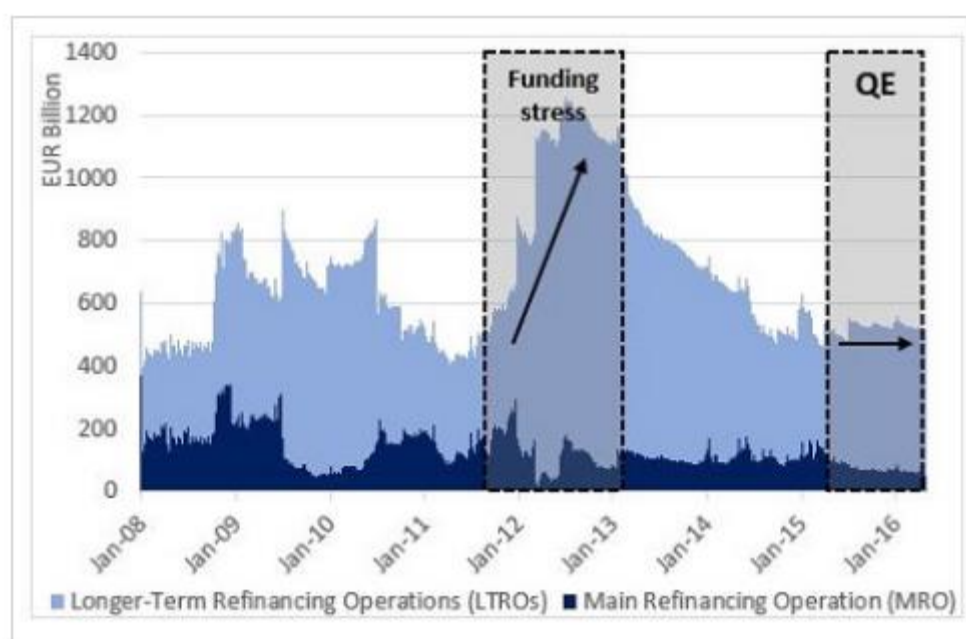
To je zato što investitori smatraju da su razlike u riziku veće od kompenzacije koja se nudi u tekućim tržišnim stopama. Kao rezultat toga, kupovne transakcije koje poduzimaju nacionalne središnje banke ranjivih zemalja dovode do dodatnih depozita banaka u zemljama

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid.

poput Njemačke i Nizozemske. Rastuća neravnoteža predstavlja suprotan dio tih tokova plaćanja i na taj način trenutačno odražavaju raspodjelu likvidnosti u cijeloj eurozoni.⁴³

U dobro funkcionalnoj monetarnoj uniji likvidnost bi bila proporcionalno apsorbirana bankarskim sustavom svake zemlje članice i time ne bi došlo do neravnoteže TARGET2. To pokazuje da percepcija i fragmentacija rizika još nisu disperzirani. S druge strane, bilance TARGET2 više ne ukazuju na porast tržišnih napetosti. Može se zaključiti da tržišne napetosti zapravo nisu bitno porasle, što se vidi i po stabilnim regresom banaka na operacije refinanciranja Eurosustava⁴⁴ (Graf 4).

Graf 4. Refinanciranje unutar Eurosustava od 2008. Godine

Izvor: DNB (<https://www.dnb.nl/en/news/news-and-archive/dnbulletin-2016/dnb342673.jsp>)

4.2. TARGET2 saldo i likvidnost središnje banke

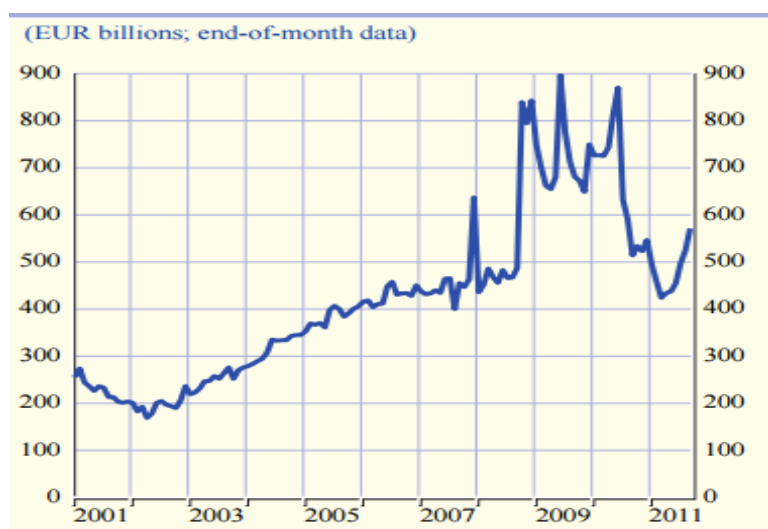
Financijska kriza dovela je do pomaka u obrascu privatnih platnih tokova diljem euro Područja te istovremeno u likvidnosti koju pružaju nacionalne središnje banke. Bankovne zajednice koje se suočavaju s neto isplata izmirene u novcu središnje banke trebaju više likvidnosti središnje banke nego obično. Njihove nacionalne središnje banke osiguravaju likvidnost u količinama većim od onih koje su inače potrebne kako bi se pokrile trenutne

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

potrebe za likvidnošću. Balance tih nacionalnih središnjica pokazuju povećanu likvidnost kroz zajmove unutar aktive i obveza u odnosu na Europsku središnju banku u sustavu TARGET2.⁴⁵

Ukupna veličina kreditiranja Eurosustava povećala se tijekom financijske krize (Graf 3), a banke s većim potrebama za likvidnošću više su se uključile u takve operacije. Općenito govoreći, raspodjela likvidnosti unutar Eurosustava pruža stabilnost jer ona omogućuje financijsku stabilnost banke.⁴⁶

Graf 5. Osiguravanje likvidnosti u operacijama monetarne politike Eurosustava prema europskim partnerima

Izvor: ECB (<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/mobu/mb201110en.pdf?8c5994a94e19232fb8081b452f1f26e2>)

Mada postoji povezanost TARGET2 salda i raspodjela likvidnosti središnje banke u svim nacionalnim središnjicama, to ne implicira štetne posljedice za pružanje kredita kućanstvima i korporacijama u pojedinim zemljama. Bilo bi pogrešno vjerovati da TARGET2 obveze koje proizlaze iz pružanja relativno velikih količina likvidnosti bankama u nekim zemljama imaju negativan utjecaj na kreditiranje banaka u drugim zemljama.⁴⁷

Zapravo, banke u zemljama u kojima nacionalne središnjice prikazuju pozitivan TARGET2 obično primaju prekogranična plaćanja iz druge zemlje. Banke u takvim zemljama trebaju manje likvidnosti središnje banke nego inače kako bi se nastavilo kreditiranje

⁴⁵ TARGET2 balances of national central banks in the euro area. (2011). *Monthly Bulletin*, str. 37.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

kućanstava i tvrtki u vlastitim gospodarstvima. Banke diljem eurozone trenutno imaju neograničen pristup likvidnosti središnje banke, uz odgovarajući kolateral, pod povoljnim uvjetima.⁴⁸

Treba istaknuti da TARGET2 salda nacionalnih središnjica ne odražavaju nužno stvarne ekonomske potrebe banaka u pojedinim zemljama. Distribucija likvidnosti središnje banke u pojedinim je zemljama eurozone povezana s potrebama likvidnosti domaćeg bankarskog sustava. To je rezultat financijskih inovacija i europske monetarne unije, što znači da nestaju razlike između nacionalnih i prekograničnih transakcija.⁴⁹

Slično tome, postoje tri glavna razloga zašto TARGET2 salda nacionalnih središnjica ne moraju nužno odražavati ekonomsku stvarnost povezanu s prekograničnim plaćanjima u eurozoni:

- ❖ Zemljopisni položaj banke platitelja/primatelja ponekad ima više veze s internom organizacijom banke, pri čemu grupe banaka u više država mogu prikupljati sredstva na decentraliziran način i istovremeno sve više centralizirati upravljanje likvidnošću, što generira TARGET2 zahtjev za nacionalnu središnju banku u zemlji u kojoj je matična banka rezident i TARGET2 obvezu za nacionalnu središnjicu u zemlji u kojoj je podružnica rezident (npr. plaćanje francuske banka koja drži koja drži TARGET2 račun s Banque de France njemačkoj podružnici koja ima TARGET2 račun s Deutsche Bundesbank i koja treba izvršiti domaću transakciju u Njemačkoj obračunava se u TARGET2 saldima nacionalnih središnjih banaka u dvije zemlje kao plaćanja iz Francuske u Njemačku).
- ❖ Neki prekogranični platni tokovi nisu podmireni u novcu središnje banke i stoga se ne obračunavaju, a to vrijedi za:
 - tokove vezane uz korespondentno bankarstvo gdje se uplata knjiži na računu koji poslovna banka drži s drugim komercijalnim bankama,
 - sustave koji mogu podmiriti dio ili sve transakcije u poslovnoj banci poput vrijednosnih papira ili maloprodajnih sustava namire.
- ❖ Europske transakcije koje uključuju banke u zemljama izvan eurozone (npr. Ujedinjeno Kraljevstvo) čije nacionalne središnjice nisu povezane s TARGET2 još se mogu riješiti putem računa u bankama koje drže TARGET2 račune u različitim

⁴⁸ Ibid., str. 38.

⁴⁹ Ibid., str. 38.

područjima eurozone (npr. Bundesbank i Nederlandsche Bank), čime utječu na bilance TARGET2 sustava odgovarajućih nacionalnih središnjih banaka u eurima.⁵⁰

⁵⁰ Ibid., str. 38-39.

5. PRIMJENA T2 SUSTAVA U RH I DETALJAN OPIS FUNKCIONALNOSTI TE UNAPRJEĐENJE USLUGA KORISNICIMA

TARGET2 je sustav s jedinstvenom tehničkom platformom kojom zajednički, u ime Eurosustava, upravljaju:

- ❖ Banca d'Italia,
- ❖ Banque de France,
- ❖ Deutsche Bundesbank.

Europska središnja banka glavno je nadzorno tijelo sustava TARGET2. Cilj razvoja ovog sustava bio je omogućiti sigurne i efikasne namire platnih transakcija (nacionalnih i prekograničnih) u eurima na RTGS načelu te olakšavanja provođenja monetarne politike Europske unije.⁵¹

Planiranje i strukturiranje nacionalnog procesa migracije te uspostava i operativno upravljanje nacionalnom komponentom TARGET2-HR u nadležnosti su Hrvatske narodne banke. TARGET2-HR nacionalna komponenta započela je s radom 1. veljače 2016. u skladu s Nacionalnim planom migracije na SEPA.⁵²

SEPA (engl. *Single Euro Payments Area*) omogućuje stvaranje jedinstvenog tržišta za platne usluge u kojemu je moguće izvršavati bezgotovinske platne transakcije u eurima uz primjenu jedinstvenih modela i postupaka koji se jednako primjenjuju na cijelom SEPA području kojeg čine 28 država članica Europske unije te Island, Lihtenštajn, Norveška, Švicarska, Monako i San Marino.⁵³

SEPA-u čine:

- ❖ jedna valuta – euro,
- ❖ jedan set platnih instrumenata,
- ❖ zajednička pravna osnova,

⁵¹ TARGET2. (2017). Preuzeto 3. lipnja 2017. iz Hrvatska narodna banka: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/platni-promet/platni-sustavi/target2>

⁵² Ibid.

⁵³ SEPA. (2017). Preuzeto 3. lipnja 2017. iz Hrvatska narodna banka: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/platni-promet/sepa>

- ❖ zajednički tehnički standardi,
- ❖ infrastruktura za obradu platnih transakcija,
- ❖ zajednička poslovna pravila.⁵⁴

Na inicijativu Nacionalnog odbora za platni promet, međuinstitucionalnog tijela koje pruža podršku funkcioniranju platnog prometa u Republici Hrvatskoj, u travnju 2013. pokrenut je nacionalni projekt SEPA.⁵⁵

5.1. Opći opis sustava TARGET2-HR i sudjelovanje u sustavu

U nastavku će se navesti nalozi za plaćanje koji se obrađuju u sustavu TARGET2-HR:

- ❖ namira prijenosa u eurima koja proizlazi iz transakcija u prekograničnim sustavima netiranja za plaćanja velikih vrijednosti,
- ❖ namira prijenosa u eurima koja proizlazi iz transakcija u sistemski važnim sustavima plaćanja malih vrijednosti u eurima,
- ❖ namira novčane strane transakcija s vrijednosnim papirima,
- ❖ nalozi za prijenos likvidnosti s PM-a na DCA,
- ❖ svi drugi nalozi za plaćanje u eurima naslovljeni na sudionike sustava TARGET2.

Sustav TARGET2 uspostavljen je i funkcionira na temelju SSP-a. Eurosustav određuje tehničku konfiguraciju i obilježja SSP-a, čije usluge pružaju nacionalne središnje banke u korist središnjih banaka, u skladu s posebnim sporazumima. Hrvatska narodna banka je pružatelj usluga SSP-a u RH.⁵⁶

Sustav TARGET2 odnosi se na skup platnih sustava koji se sastoji od svih komponenti sustava TARGET2, a svaka je komponenta određena kao sustav na temelju nacionalnih propisa kojima se prenosi Direktiva 98/26/EZ.⁵⁷

Pravo sudjelovanja, pod uvjetom da nisu podvrgnuti mjerama ograničavanja koje je donijelo Vijeće EU ili države članice, imaju:

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Odluka o uvjetima za otvaranje i funkcioniranje PM računa u sustavu TARGET2-HR. *Narodne novine* (NN 136/2015).

⁵⁷ Ibid.

- ❖ kreditne institucije osnovane u EGP-u, uključujući i kada djeluju preko podružnice osnovane u EGP-u,
- ❖ kreditne institucije osnovane izvan EGP-a pod uvjetom da djeluju preko podružnice osnovane u EGP-u,
- ❖ nacionalne središnje banke država članica i ESB.⁵⁸

HNB kao izravne sudionike može prihvatiti i:

- ❖ financijske odjele središnjih ili regionalnih vlada država članica koji su aktivni na tržištu novca,
- ❖ tijela javnog sektora država članica ovlaštena za vođenje računa klijenata,
- ❖ investicijska društva osnovana u EGP-u,
- ❖ subjekte koji upravljaju sporednim sustavima i koji djeluju u tom svojstvu.

Institucije za elektronski novac nisu ovlaštene sudjelovati u sustavu TARGET2-HR.⁵⁹

Europska središnja banka potvrdila je početkom prošle godine uključenje komponente TARGET2-HR koja je tako postala dvadeset peta komponenta platnog sustava TARGET2. Sudionici komponente TARGET2-HR su Hrvatska narodna banka i kreditne institucije koje su potpisale ugovor o sudjelovanju.⁶⁰

Dakle, može se zaključiti da je uspostava komponente TARGET2-HR jedan od ključnih koraka u provedbi projekta SEPA u Republici Hrvatskoj, pokrenutog u svibnju 2014. godine. Ciljevi su projekta, između ostalog, osiguranje svih preduvjeta potrebnih za usklađivanje sa SEPA regulativom i postizanje visokog stupnja standardizacije u obavljanju nacionalnoga i prekograničnoga platnog prometa u eurima u Republici Hrvatskoj. Osim što to uključuje uspostavu TARGET2-HR, također pretpostavlja i buduću uspostavu EuroNKS-a kao nacionalnoga platnog sustava za izvršenje tzv. malih plaćanja u eurima.⁶¹

TARGET2-HR osigurava jedinstvenu tehnološku platformu za namiru obračunatih platnih transakcija u eurima u skladu s Uredbom (EU) br. 260/2012, i to za sve buduće

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ HNB: *Obavijest o uspostavi hrvatske komponente platnog sustava TARGET2*. (2016). Preuzeto 3. lipnja 2017. iz SEPA: <http://www.sepa.hr/vijesti/>

⁶¹ Ibid.

sudionike EuroNKS-a. Osim toga, stvara preduvjete za daljnji razvoj platnih usluga u Republici Hrvatskoj u skladu s europskim standardima i osigurava niže troškove procesiranja međubankovnih platnih transakcija u eurima.⁶²

5.2. TARGET2-HR na primjeru hrvatskih banaka

U Hrvatskoj je ukupno 27 banaka uključeno u sustav TARGET2-HR. To su redom: Addiko Bank, Banka kovanica, BKS Bank AG, Croatia Banka, Erste & Steiermärkische Bank, HNB, HPB, Imex banka, Istarska kreditna banka Umag, Jadranska banka, J&T banka, Karlovačka banka, Kentbank, Kreditna banka Zagreb, OTP banka, Partner banka, Podravska banka, Primorska banka, PBZ, Raiffeisenbank Austrija, Samoborska banka, Sberbank, Splatinska banka, Splitska banka, Štedbanka, Veneto banka, Zagrebačka banka.⁶³

Sustav TARGET2 upotrebljava SWIFT usluge za razmjenu poruka. Svakom sudioniku stoga treba veza sa sigurnom IP mrežom SWIFT-a. Svaki PM račun sudionika identificira se osmeroznamenkastim ili jedanaesteroznamenkastim SWIFT BIC-om. Za dostavljanje naloga za plaćanje i razmjenu platnih poruka u PM-u upotrebljava se usluga SWIFTNet FIN Y-copy. Nalozi za plaćanje unutar te grupe TARGET2 CUG izravno se naslovljuju na sudionika primatelja u sustavu TARGET2 unoseći njegov BIC u zaglavlje SWIFTNet FIN poruke. Sigurnost razmjene poruka između sudionika počiva isključivo na SWIFT usluzi infrastrukture javnog ključa.⁶⁴

Pri registraciji u sustav TARGET2-HR izravni sudionici navode koje će vrste neobveznih poruka upotrebljavati, s iznimkom poruka MT 011 i MT 012 (o njima mogu s vremena na vrijeme odlučiti hoće li ih primiti ili n). Sudionici se mogu međusobno usuglasiti o posebnim pravilima o sadržaju polja. Međutim, u sustavu TARGET2-HR ne postoje posebne provjere za to postupaju li sudionici u skladu s takvim pravilima. Poruke MT 202COV upotrebljavaju se za izvršenje plaćanja pokrića, odnosno plaćanja korespondentnih

⁶² Ibid.

⁶³ *Popis sudionika TARGET2-HR*. (n.d.). Preuzeto 3. lipnja 2017. iz Hrvatska narodna banka: https://www.hnb.hr/documents/20182/121801/tf-pp-ds-eps-xlsx-h-popis_target2.xlsx/ed21f761-8d98-41b9-b6a5-3fb72b9a6f8f

⁶⁴ *Tehničke specifikacije za obradu naloga za plaćanje*. (2015). Preuzeto 3. lipnja 2017. iz Hrvatska narodna banka: https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak1.pdf/8348a2b8-b0ec-4287-b459-1b13a51d112a

banaka radi namire (pokrića) poruka o kreditnom transferu, koje se dostavljaju klijentovoj banci drugim, izravnijim sredstvima.⁶⁵

U slučaju tehničkog kvara sustava TARGET2, izravni sudionici mogu podnijeti zahtjeve za naknadu štete, s tim da se, ako Upravno vijeće ESB-a ne odluči drukčije, program za naknadu štete sustava TARGET2 ne primjenjuje ako tehnički kvar sustava TARGET2 potječe od vanjskih događaja izvan razumne kontrole središnjih banaka ili je posljedica radnja ili propusta trećih strana. Naknada štete na temelju programa za naknadu štete sustava TARGET2 jedini je postupak za naknadu štete ponuđen u slučaju tehničkog kvara sustava TARGET2. Sudionici se mogu koristiti i drugim pravnim sredstvima putem kojih mogu tražiti naknadu štete. Ponuda za naknadu štete nije priznanje odgovornosti od strane Hrvatske narodne banke ili bilo kojeg drugog SB-a u vezi s tehničkim kvarom sustava TARGET2-HR.⁶⁶

U slučaju neuobičajenog vanjskog događaja bilo čega što ometa redovan rad sustava TARGET2, Hrvatska narodna banka ovlaštena je donijeti mjere za neprekinuto poslovanje i izvanrednu obradu, a to su:

- ❖ premještanje rada SSP-a na drugu lokaciju,
- ❖ promjena radnog vremena, pri čemu se dnevna obrada sustava može produžiti ili se može odgoditi početak radnog dana,
- ❖ izvanredna obrada, kada se ručno obrađuju nalozi za plaćanje, a odnosi se na:
 - plaćanja vezana uz CLS Bank International,
 - namira EURO1 na kraju dana,
 - poziv na plaćanje marže središnje druge ugovorne strane.⁶⁷

HNB može odlučiti hoće li ili neće izvanredno obraditi:

- ❖ plaćanja u vezi s namirom u realnom vremenu povezanih sustava namire vrijednosnih papira,

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ *Program za naknadu štete u sustavu TARGET2*. (2015.). Preuzeto 3. lipnja 2017. iz Hrvatska narodna banka: https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak2.pdf/f7e4a86a-0caa-4a8a-bb8c-b9ddcd0966f

⁶⁷ *Postupak neprekinutog poslovanja i postupak pri nepredvidivim događajima*. (2015). Preuzeto 3.. lipnja 2017. iz Hrvatska narodna banka: https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak4.pdf/7a6f5097-d105-4c20-920e-c0a94b5e03a6

- ❖ dodatna plaćanja, ako je potrebno za izbjegavanje sistemskog rizika,
- ❖ naloge za prijenos likvidnosti s DCA-a na PM.⁶⁸

Treba naglasiti da sustav TARGET2 radi u sve dane, osim:

- ❖ subote,
- ❖ nedjelje,
- ❖ Nove godine,
- ❖ Velikog petka,
- ❖ Uskrasnog ponedjeljka ,
- ❖ prvog svibnja,
- ❖ 25. i 26. prosinca.

Referentno je vrijeme za sustav lokalno vrijeme u sjedištu ESB-a. Tekući radni dan počinje navečer prethodnog radnog dana i teče prema rasporedu prikazanim na Slici 4.⁶⁹

Vrijeme	Opis
6.45 – 7.00	Poslovni prozor za pripremu dnevnih operacija (*)
7.00 – 18.00	Dnevna obrada
17.00	Krajnje vrijeme za zadavanje naloga za plaćanje klijenata, odnosno naloga za plaćanje kod kojih nalogodavac i/ili korisnik plaćanja nisu izravni ili neizravni sudionici kao što je sustav utvrdio upotrebom poruke MT 103 ili MT 103+
18.00	Krajnje vrijeme za zadavanje međubankovnih naloga za plaćanje odnosno naloga za plaćanje različitih od naloga za

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ *Raspored rada*. (2015). Preuzeto 3. lipnja 2017. iz Hrvatska narodna banka: https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak5.pdf/5b4ffbb4-b241-4d7a-a8ad-dde6f3c7af46

	plaćanje clijenata
18.00 – 18.45 (**)	Obrada na kraju dana
18.15 (**)	Opće krajnje vrijeme za upotrebu stalno raspoloživih mogućnosti
(Kratko nakon) 18.30 (***)	Podaci za ažuriranje računovodstvenih sustava dostupni su središnjim bankama
18.45 – 19.30 (***)	Obrada na početku dana (novi radni dan)
19.00 (***) – 19.30 (**)	Stavljanje na raspolaganje likvidnosti na PM računu
19.30 (***)	Poruka „početak postupka” i namira trajnih naloga za prijenos likvidnosti s PM računa na podračune / zracne račune (namira vezana uz sporedni sustav)
19.30 (***) – 22.00	Izvršenje dodatnih prijenosa likvidnosti preko ICM-a prije nego što sporedni sustav pošalje poruku „početak ciklusa”; razdoblje namire za noćne operacije sporednog sustava (samo za postupak namire 6 sporednog sustava)
22.00 – 1.00	Razdoblje tehničkog održavanja
1.00 – 7.00	Postupak namire noćnih operacija sporednog sustava (samo za postupak namire 6 sporednog sustava)

Slika 4. Raspored rada

Izvor: HNB (https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak5.pdf/5b4ffbb4-b241-4d7a-a8ad-dde6f3c7af46)

Mjesečna naknada za obradu naloga za plaćanje u sustavu TARGET2-HR za izravne sudionike, ovisno o izabranoj opciji, iznosi:

- ❖ 150 EUR po PM računu i jedinstvena naknada po transakciji (knjiženje na teret) u iznosu od 0,80 EUR,
- ❖ 1 875 EUR po PM računu i jedinstvena naknada po transakciji (knjiženje na teret) utvrđena na temelju opsega transakcija mjesečno⁷⁰ kako prikazuje Slika 5.

⁷⁰ *Popis naknada i izdavanje računa*. (2015). Preuzeto 3. lipnja 2017 iz Hrvatska narodna banka: https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak6.pdf/1b5ff764-a142-4122-ae5-c803f5f43768; usp. Odluka o uvjetima za otvaranje i funkcioniranje PM računa u sustavu TARGET2-HR. *Narodne novine*(NN 136/2015).

Raspon	Od	Do	Cijena
1	1	10 000	0,60 EUR
2	10 001	25 000	0,50 EUR
3	25 001	50 000	0,40 EUR
4	50 001	100 000	0,20 EUR
5	Više od 100 000	–	0,125 EUR

Slika 5. Naknade za izrave sudionike

Izvor: HNB (https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak6.pdf/1b5ff764-a142-4122-ae5-c803f5f43768)

Naknade se plaćaju i za udruživanje likvidnosti i imatelje glavnog PM računa. Izravni sudionik prima odgovarajuće račune za prethodni mjesec sa specifikacijom naknada koje se plaćaju, i to najkasnije do petog radnog dana sljedećeg mjeseca. Plaćanje se provodi najkasnije desetog radnog dana tog mjeseca na račun koji je navela Hrvatska narodna banka i na teret PM računa tog sudionika. Na prijenose likvidnosti između sudionikova PM računa i njegovih podračuna ne plaća se naknada.⁷¹

⁷¹ Ibid.

6. ZAKLJUČAK

TARGET2 sustav druga je generacija platnog sustava TARGET i namiruje velika plaćanja u eurima u primarnom novcu jedinstvenom zajedničkom platformom. Ovaj platni sustav uključuje brojne platne sustave koji podliježu zakonskoj regulativi različitih nacionalnih pravnih sustava.

TARGET je bio prvi nadnacionalni RTGS sustav i prvi je procesirao plaćanje decentralizirano. Pridonio je usklađivanju poslovnih praksi na razini Europske unije, a budući da je promicao integraciju novčanog tržišta, postajao je sve popularniji. Usprkos prednostima, glavni nedostaci TARGET-a rezultat su njegovog heterogenog tehničkog dizajna, što je bio jedan od razloga izgradnje sljedeće generacije TARGET-a, TARGET2 platnog sustava. S tim bi se sustavom postigla još višu razinu sigurnosti i efiksnosti kroz harmoniziranu strukturu utemeljenoj na zajedničkoj tehničkoj platformi.

Više od 1700 banaka služi se ovim sustavom za pokretanje transakcija u eurima u vlastito ime ili u ime klijenata. Uz podružnice i društva kćeri, u sustavu TARGET2 nalazi se više od 55 000 banaka. TARGET2 sustav projektiran je kao integrirani IT sustav, čime su zadovoljene složene financijske i bankarske usluge, a njegova se platforma temelji na fikanosti moderne tehnologije i infrastrukture te visokoj standardizaciji bankarskih instrumenata i financijskih transakcija.

U Hrvatskoj je ukupno 27 banaka uključeno u platni sustav TARGET2 koji ima svoju hrvatsku inačicu TARGET2-RH. Sudionici komponente TARGET2-HR su Hrvatska narodna banka i kreditne institucije koje su potpisale ugovor o sudjelovanju. Implementacija TARGET2-HR ključni je korak u provedbi projekta SEPA u Republici Hrvatskoj, čiji su ciljevi osiguranje svih preduvjeta potrebnih za usklađivanje sa SEPA regulativom i postizanje visokog stupnja standardizacije u obavljanju nacionalnoga i prekograničnoga platnog prometa u eurima u Republici Hrvatskoj. Tim su koracima ostvareni preduvjeti za budući razvoj platnih usluga u Republici Hrvatskoj u skladu s europskim standardima.

Sažetak

TARGET2 predstavlja drugu generaciju platnog sustava TARGET koji namiruje velika plaćanja u eurima u primarnom novcu jedinstvenom zajedničkom platformom Eurosustava kojom središnji depozitoriji vrijednosnih papira i nacionalnih središnjih banaka pružaju osnovne i neutralne prekogranične usluge namire u primarnom novcu. Problem istraživanja bio je primjena i funkcionalnost T2 sustava u platnom prometu u Hrvatskoj, na temelju kojeg je cilj istraživanja bio analizirati učinke T2 sustava na kvalitetu usluga koje hrvatske banke pružaju svojim klijentima. Uvođenje T2 sustava ostvarilo je pozitivne učinke na kvalitetu usluga banaka na području Hrvatske, čime su postavljeni temelji razvoja platnih usluga u Hrvatskoj u skladu s europskim standardima.

Ključne riječi: TARGET2, Europska središnja banka, TARGET2-RH, Hrvatska narodna banka

Summary

TARGET2 is the second generation of TARGET payment system that makes large payments in Euros in primary money through a single common platform of the Eurosystem, where central securities depositories and national central banks provide basic and neutral cross-border settlement services in primary money. The research problem was the application and functionality of the T2 payment system in Croatia, and, based on that, the purpose of the research was to analyze the effects of the T2 system on the quality of services that Croatian banks provided to their clients. The implementation of the T2 system has had positive effects on the quality of banking services in Croatia, and that was the base of developing payment services in Croatia in line with European standards.

Key words: TARGET2, European Central Bank, TARGET2-HR, Croatian National Bank

Literatura

- About its forerunner TARGET1.* (n.d.). Preuzeto 30. svibnja 2017 iz European Central Bank:
<https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/target/html/index.en.html>
- HNB: Obavijest o uspostavi hrvatske komponente platnog sustava TARGET2.* (2016).
Preuzeto 3. lipnja 2017 iz SEPA: <http://www.sepa.hr/vijesti/>
- Large-Value Payment System (TARGET2).* (n.d.). Preuzeto 31. svibnja 2017 iz Bank of Greece: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/PaymentsSystems/largepayments.aspx>
- Legal basis.* (n.d.). Dohvaćeno iz European Central Bank:
<https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/legal/html/index.en.html>
- Odluka o uvjetima za otvaranje i funkcioniranje PM računa u sustavu TARGET2-HR. (2015).
Narodne novine(NN 136/2015).
- Popis naknada i izdavanje računa.* (2015). Preuzeto 3. lipnja 2017 iz Hrvatska narodna banka:
https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak6.pdf/1b5ff764-a142-4122-ae5-c803f5f43768
- Popis sudionika TARGET2-HR.* (n.d.). Preuzeto 3. lipnja 2017 iz Hrvatska narodna banka:
https://www.hnb.hr/documents/20182/121801/tf-pp-ds-eps-xlsx-h-popis_target2.xlsx/ed21f761-8d98-41b9-b6a5-3fb72b9a6f8f
- Postupak neprekinutog poslovanja i postupak pri nepredvidivim događajima.* (2015).
Preuzeto 3. lipnja 2017 iz Hrvatska narodna banka:
https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak4.pdf/7a6f5097-d105-4c20-920e-c0a94b5e03a6
- Program za naknadu štete u sustavu TARGET2.* (2015.). Preuzeto 3. lipnja 2017 iz Hrvatska narodna banka: https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak2.pdf/f7e4a86a-0caa-4a8a-bb8c-b9ddcd0966f
- Rankov, S. (2007). Modeli sistema velikih plaćanja u bankarskoj praksi EU. *Bankarstvo*(1-2), str. 62-69.
- Raspored rada.* (2015). Preuzeto 3. lipnja 2017 iz Hrvatska narodna banka:
https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak5.pdf/5b4ffbb4-b241-4d7a-a8ad-dde6f3c7af46
- SEPA.* (2017). Preuzeto 3. lipnja 2017 iz Hrvatska narodna banka:
<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/platni-promet/sepa>
- Smjernica ESB-a od 14. srpnja 2006. (2006). *Službeni list Europske unije*, str. 21-28.

Što je sustav TARGET2. (29.. lipnja 2016). Dohvaćeno iz Europska središnja banka:
<https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me/html/target2.hr.html>

Target2. (n.d.). Dohvaćeno iz European Central Bank:
<https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/html/index.en.html>

TARGET2. (2017). Preuzeto 3. lipnja 2017 iz Hrvatska narodna banka:
<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/platni-promet/platni-sustavi/target2>

TARGET2 account balance. (n.d.). Preuzeto 1. lipnja 2017 iz Bank of Greece:
<http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/PaymentsSystems/T2accountbalance.aspx>

TARGET2 balances of national central banks in the euro area. (2011). *Monthly Bulletin*, str. 35-41.

Target2 imbalances reflect QE and persistent fragmentation within the euro area. (2016).
 Preuzeto 2. lipnja 2017 iz De Nederlandsche Bank: <https://www.dnb.nl/en/news/news-and-archive/dnbulletin-2016/dnb342673.jsp>

Tehničke specifikacije za obradu naloga za plaćanje. (2015). Preuzeto 3. lipnja 2017 iz Hrvatska narodna banka: https://www.hnb.hr/documents/20182/673316/h-odluka-otvaranje-funkcioniranje-pm-racuna_dodatak1.pdf/8348a2b8-b0ec-4287-b459-1b13a51d112a

The Current Target System. (2005). Frankfurt am Main: European Central Bank.

Vision. (n.d.). Preuzeto 30. svibnja 2017 iz European Central Bank:
<https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/about/vision/html/index.en.html>

Vujčić, B. (2003). *Euro - Europska monetarna unija i Hrvatska*. Zagreb: Masmedia.

Popis grafova

Graf 1. Promet preko TARGET-a (1999. - 2004.)	9
Graf 2. TARGET2 saldo odabranih nacionalnih središnjih banaka	20
Graf 3. TARGET2 salda od 2008. godine	22
Graf 4. Refinanciranje unutar Eurosustava od 2008. Godine	23
Graf 5. Osiguravanje likvidnosti u operacijama monetarne politike Eurosustava prema europskim partnerima	24

Popis slika

Slika 1. Struktura TARGET sustava	7
Slika 2. Opis sustava TARGET2	12
Slika 3. Model TARGET2 sustava	15
Slika 4. Raspored rada	33
Slika 5. Naknade za izrave sudionike	34

Popis tablica

Tablica 1. Pregled SWIFT poruka u razmjeni kroz TARGET2 sustav	16
--	----